

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts in Ronse

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIEN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van de beslissingsbevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Ronse, gegeven op 5 augustus 2019, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 22 augustus 2019, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts aantoonst;

Overwegende dat het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts van algemeen belang is omwille van de historische, architecturale, culturele en archeologische waarde;

Overwegende dat het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Het ontwerp van het grafteken dateert uit de periode 1893-1895 en is niet alleen één van de vroegste ontwerpen van Victor Horta in zuivere art nouveau maar ook van een zeldzaam grafteken in die stijl. Het grafteken werd ontworpen door de jonge Victor Horta voor de familie Huybrechts-Coppejans, schoonouders van de textielfabrikant Valère Carpentier. Vermoedelijk liet Valère Carpentier het grafteken in Ronse vervaardigen bij de dood van zijn echtgenote in 1920.

De menselijke resten van het echtpaar Carpentier-Huybreghts bleven in het graf bewaard. De bijna identieke graftekens Carpentier-Huybreghts en Huybrechts-Coppejans getuigen van de familiale en artistieke banden tussen de families Huybrechts, Carpentier en Victor Horta. Het grafteken is een uitzonderlijk voorbeeld van de invloed in Vlaanderen van de artistieke Brusselse kringen uit het fin de siècle waar ook de Vlaamse katholieke burgerij, hier de familie Carpentier, deel aan had;

Overwegende dat het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Het grafteken uit de periode 1893-1895 is een uitzonderlijk voorbeeld van een grafteken in zuivere art nouveau in Vlaanderen. De art nouveau is vernieuwend binnen de funeraire kunst en komt bijzonder weinig voor op Vlaamse begraafplaatsen.

Het grafteken is een uitzonderlijke realisatie binnen het oeuvre van Horta waarin graftekens slechts sporadisch voorkomen. Hier past de architect zijn volgroeide art-nouveauvormgeving toe op een grafteken van het stèle-met-zerktype. De curve en het zweepslagmotief, twee kenmerken van de art nouveau van Victor Horta, domineren in het grafteken, zowel in zijn algemene vorm als in het decoratieve detail.

Het gebruik van de zijanten van de stèle als volwaardig decoratief onderdeel van het grafteken, een vernieuwing ingevoerd door Victor Horta, is uitzonderlijk in de funeraire vormgeving en wordt in dit ontwerp voor de eerste keer toegepast. Het zal een handelsmerk van Victor Horta worden.

De iris op de zijanten van het grafteken is een veel voorkomend en representatief decoratief element binnen het oeuvre van Horta. Hetzelfde motief komt ook voor in het architecturale oeuvre van de architect;

Overwegende dat het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De locatie van het grafteken langs het hoofdpad van de begraafplaats getuigt van de positie die de familie Carpentier-Huybreghts innam in de laat-19de en vroeg-20-ste-eeuwse burgerlijke maatschappij in Ronse en Brussel.

De afbeelding van symbolen op graven is representatief voor specifieke cultuurgemeenschappen. Het gebruik van het kruis met een stralenkrans is representatief voor de christelijke gemeenschap en bevestigt de geloofsovertuiging van het gezin Carpentier-Huybreghts. Hun keuze voor de in vrijzinnige en liberale milieus populaire Victor Horta is daardoor uitzonderlijk. Samen met het Gentse grafteken Huybrechts-Coppejans is het grafteken Carpentier-Huybreghts het enige funeraire ontwerp waar Victor Horta een kruis in verwerkt, weliswaar op de zijkant van het grafteken en als decoratief element. Enkel in de Villa Carpentier, eveneens in opdracht van Valère Carpentier, zal hij nog religieuze elementen toepassen, waaronder de bouw van een huiskapel.

Het grafteken is door het gebruik van verschillende symbolen representatief voor de burgerlijke cultuur op het einde van de 19de eeuw. Het kruis refereert naar de religieuze overtuiging van de familie Carpentier-Huybreghts. De afbeelding van een papaver of slaapbol als symbool voor 'troost', 'de slaap der doden' of 'eeuwige slaap' is een representatief voorbeeld van een algemeen bekend symbool binnen de funeraire cultuur van de late 19de eeuw. De 'taal der bloemen' genoot grote bekendheid bij de burgerij tussen 1816 en 1914 en net tot die burgerij behoorde het gezin Carpentier-Huybreghts dat bekend stond als textielproducenten. De iris staat mogelijk voor Hades, god van de onderwereld;

Overwegende dat het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts als monument archeologische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De menselijke resten van het echtpaar Carpentier-Huybreghts bleven voor zover bekend in het graf bewaard. Menselijke resten in een duidelijk omschreven funeraire context zijn archeologisch belangrijk omdat bekend is wie zij waren, tot welke sociale laag ze behoorden, wanneer ze stierven, enzovoort. Zelfs voor de 19de en 20ste eeuw blijven skeletresten belangrijke onafhankelijke tot stand gekomen informatiebronnen die de geschreven archiefbronnen kunnen toetsen, aanvullen en nuanceren. Over grafrituelen en grafgiften werd weinig informatie overgeleverd in eigentijdse bronnen. Grafinhouden en skeletresten zijn dan ook belangrijk om de visie op leven en dood, de funeraire cultuur, levensverwachting, ziekte, biologische kenmerken, ... te onderzoeken,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

het graf en grafteken Carpentier-Huybreghts, grafperceel: perk B5 zonder nummer, Engelselaan zonder nummer in Ronse, bekend ten kadaster: Ronse, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 1166A (deel).

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° culturele waarde;
- 4° archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Het hardstenen grafteken wordt vooraf gegaan door drie treden.

Het grafteken bestaat uit een zerk met stèle. De zerk heeft een omlopende plint met onderaan een kwarthol motief en bovenaan een bolmotief. De bovenzijde van de zerk heeft een vorm die herinnert aan een golf. Vanaf de zijkant is de zweepslag van Horta duidelijk herkenbaar. De bovenzijde van de golf wordt afgeboord met een lijst die de vloeiende lijn doorbreekt. De zerk en de stèle lopen in een vloeiende lijn in elkaar over. Ter hoogte van de overgang tussen de zerk en de stèle is er een kleine opkant.

De stèle buikt uit over de opkant. Vervolgens versmalt de stèle op ongeveer één derde van de hoogte om weer te verbreden naar de bovenzijde. Het bovenste één derde van de stèle bestaat uit een bekronend 'koepelvormig' kopstuk dat op een rib samenkomt. De koepelvormige bekroning heeft vier kanten. De spitsboogvormige zijkanten lopen hoger uit en sluiten in de rib. De voor- en achterkant zijn lager en sluiten aan bij de koepelvorm.

Stèle en kopstuk zijn van elkaar gescheiden door een omlopende lijst.

Aan de voorzijde accentueren groeven de uitzwenkende dynamiek van de onderkant van de stèle. Twee ribben die halverwege de stèle uit het vlak ontstaan en in het kopstuk overlopen in het spitsboogvormige 'fronton' verbinden lichaam en afdekking met elkaar.

Tussen beide ribben staat de epigrafie in opliggende letters 'D.O.M./ A la pieuse memoire/ de Madame/ Marie Louise/ Huybreghts/ decedee/ le 23 janvier 1920/ et de son epoux/ Monsieur/ Valère Carpentier/ decede/ le 20 aout 1925/ R.I.P.'. Erboven, over de omlopende lijst heen en uitlopend in het spitsboogvormige 'fronton' is een papaver afgebeeld met bladeren en papaverbollen.

De zijkanten zijn volwaardig gedecoreerd. Vanuit de bolvormige voet van de stèle ontstaat een iris waarvan de vloeiende bladeren de hoeken met de voor- en achterzijde omarmen. Uit de iris rijst een kruis op dat tot in de spitsboog van de afdekking doorloopt. De armen van het kruis worden gevormd door de omlopende lijst. Een stralenkrans omkroont het kruis. Twee ribben die onderaan eveneens uit de iris ontstaan omlijsten de zijkant van de stèle en

benadrukken de spitsboogvorm. Het zweepslagmotief wordt subtiel doch herkenbaar toegepast.

De achterzijde van het grafteken is ongedecoreerd op de omlopende lijst en de irisbladeren na. Het grafteken is gesigineerd 'Sr Cuvelier à Renaix.

De kelder voor twee personen opent vermoedelijk aan de voorzijde. Beide plaatsen zijn ingevuld door het echtpaar Carpentier-Huybreghts.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° behoud van het grafteken met al zijn erfgoedelementen en erfgoedkenmerken;
- 2° behoud van de menselijke resten van het echtpaar Carpentier-Huybreghts in het graf.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het grafteken:
 - a) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - e) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
 - f) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen voor zover zij impact hebben op het bovengrondse grafteken en het ondergrondse graf.
 - g) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen palend aan het grafteken.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 12 DEC. 2019

De Vlaamse minister van Financiën en begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE